

ПРОЦЕСИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ТА КАТЕГОРИЗАЦІЇ У КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНІЙ НАРАТИВНІЙ МОДЕЛІ ЛІТЕРАТУРНОГО МЕТАМОДЕРНІЗМУ

Бехта І. А.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua*

Ключові слова: *когнітивна наратологія, категоризація, концептуалізація, художній текст, комп'ютерний аналіз, гібридний наратив, метамодернізм, ментальна модель, фрейм, метафора, Джуліан Барнс.*

У статті представлено комплексні студії процесів концептуалізації та категоризації в межах комп'ютерно-орієнтованої наративної моделі літературного метамодернізму. Автори фокусують увагу на інтеграції когнітивного та комп'ютерного підходів до аналізу художнього тексту, обираючи об'єктом дослідження філософсько-психологічний роман Джуліана Барнса (Julian Barnes) "Відчуття закінчення / The sense of an ending" (2011). Цей твір слугує репрезентативним прикладом гібридного наративу, демонструючи перехід від постмодерністської іронії до метамодерністської парадигми, якій притаманні коливання між сумнівом і вірою, реконструкція історичної пам'яті та глибока емпатія. Теоретичне підґрунтя розвідки ґрунтується на когнітивній наратології – міждисциплінарній галузі, що синтезує здобутки лінгвістики, когнітивної психології та філософії свідомості. Основний акцент зроблено на механізмах концептуалізації та категоризації як фундаментальних ментальних операціях, що структурують людський досвід і забезпечують формування смислів у художньому метамодерному наративі. Досліджено реалізацію цих механізмів через систему мовних, стилістичних і композиційних засобів художнього тексту. Наукова новизна полягає у верифікації когнітивних моделей (фреймів, сценаріїв, ментальних карт, концептів та образних схем) за допомогою сучасного програмного забезпечення для аналізу даних: LIWC, NVivo, CATMA, UAM CorpusTool та Sketch Engine. Практична частина статті демонструє результати когнітивно-нاراتивного аналізу фрагментів тексту роману Дж. Барнса, де через NVivo та CATMA здійснено категорійну розмітку тексту. Це дозволило ідентифікувати ключові концепти та когнітивні метафори, а також відстежити, як персонаж із сенсорними обмеженнями конструює ментальну модель художньої реальності, спираючись на альтернативні ресурси – пам'ять і уяву. У висновках обґрунтовано ефективність поєднання когнітивної наратології з комп'ютерними методами для автоматизованого виявлення наративних структур та створення дискурсних профілів, що відкриває перспективи для цифрової гуманітаристики у дослідженні сучасної літератури метамодернізму.

PROCESSES OF CONCEPTUALIZATION AND CATEGORIZATION IN A COMPUTER-ORIENTED NARRATIVE MODEL OF LITERARY METAMODERNISM

Bekhta I. A.

*Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua*

Ключові слова: *cognitive narratology, categorization, conceptualization, literary text, computational analysis, hybrid narrative, metamodernism, mental model, frame, metaphor, Julian Barnes.*

The article presents a comprehensive study of the processes of conceptualization and categorization within a computer-oriented narrative model of literary metamodernism. The authors focus on integrating cognitive and computational approaches to literary text analysis, selecting Julian Barnes's philosophical and psychological novel, *The Sense of an Ending* (2011), as the object of study. This work serves as a representative example of the hybrid narrative, demonstrating the transition from postmodern irony to the metamodernist paradigm, characterized by oscillations between doubt and faith, the reconstruction of historical memory, and profound empathy. The theoretical framework of the research is rooted in cognitive narratology – an interdisciplinary field that synthesizes achievements in linguistics, cognitive psychology, and the philosophy of mind. Primary emphasis is placed on the mechanisms of conceptualization and categorization as fundamental mental operations that structure human experience and facilitate meaning-making in metamodern literary narratives. The implementation of these mechanisms is explored through a system of linguistic, stylistic, and compositional tools within the literary text. Scientific novelty lies in the verification of cognitive models (frames, scripts, mental maps, concepts, and image schemas) using modern data analysis software: LIWC, NVivo, CATMA, UAM CorpusTool, and Sketch Engine. The practical section of the article demonstrates the results of a cognitive-narrative analysis of fragments from Barnes's novel, where categorical text tagging was performed via NVivo and CATMA. This enabled the identification of key concepts and cognitive metaphors, as well as tracking how a character with sensory limitations constructs a mental model of artistic reality by relying on alternative resources – memory and imagination. The conclusions substantiate the effectiveness of combining cognitive narratology with computational methods for the automated detection of narrative structures and the creation of discourse profiles. This approach opens new perspectives for the digital humanities in the study of contemporary metamodernist literature.

Постановка проблеми. У сучасній мовознавчій науці спостерігаємо посилення міждисциплінарних тенденцій, що призводить до взаємного збагачення філології, когнітивної науки, філософії свідомості та комп'ютерних технологій. Однією з вируючих сфер на цьому перетині є когнітивна наратологія – галузь, що вивчає наратив і як структурну одиницю дискурсу, і як когнітивну модель репрезентації, інтерпретації та опрацювання досвіду [Caracciolo, 2014; Fludernik, 1996; Fludernik, 2009; Herman, 2002; Herman, 2014; Jahn, 1997; Meister, 2009; Nünning, 2007].

Такий підхід набуває особливої **актуальності** в умовах стрімкої цифровізації й зростання обсягів текстових даних, що потребують аналізу із залученням і мовознавчих, і комп'ютерних методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан досліджень у когнітивній наратології характеризують активним розвитком кількох напрямів. По-перше, дослідники фокусують увагу на ментальних моделях наративу [Herman, 2002; Herman, 2014; Zunshine, 2006], зокрема здатності читача конструювати сценарії, засновані на наративних підказках. По-друге, вивчають роль уваги, емпатії, теорії розуму (*theory of mind*) у сприйнятті

нарративів [Jahn, 1997; Matsumoto, 2009; Meister, 2009; Nünning, 2007]. По-третє, набувають популярності корпусні студії когнітивних нарративних структур через комп'ютерні інструменти аналізу даних, таких як LIWC, CATMA, UAM CorpusTool, Sketch Engine, NVivo, що уможлиблює кількісний та якісний аналіз смислових категорій, схем-образів, лексичних профілів та нарративних стратегій [Мельничук, 2023; Bekhta et al., 2025; Pääkkönen, 2021]. Зростає зацікавлення до тем, пов'язаних із формуванням нарративної ідентичності, симулятивної природи досвіду в художньому дискурсі та когнітивному сприйнятті нарративів [Бехта, 2004; Бехта, 2013; Бехта & Мельничук, 2021; Мельничук, 2023; Fludernik, 1996 Caracciolo, 2014].

Ця розвідка покликана продемонструвати, як когнітивні процеси категоризації та концептуалізації формують нарративну структуру художнього тексту метамодернізму і можуть бути верифікованими через комп'ютерне програмне забезпечення. Такий підхід дає змогу дослідити ментальну динаміку творення нарративу та створює підґрунтя для нової філологічної методології, що поєднує теоретичну рефлексію з цифровою емпірією.

Когнітивна наратологія розглядає нарративний потенціал як інструмент моделювання навколишньої дійсності, що дає змогу читачеві структурувати досвід, формувати ідентичність, інтерпретувати наміри та емоції персонажів [Herman, 2014; Jahn, 1997; Nünning, 2007, Бехта, 2012]. Відтак, центральними у цій парадигмі є поняття *категоризації* та *концептуалізації*, які виступають як ментальні механізми творення та розуміння нарративу. Через категоризацію індивід структурує події, персонажів і ситуації в межах певних концептуальних рамок, водночас концептуалізація забезпечує побудову смислів, сценаріїв та фреймів, які активуються в процесі сприйняття та інтерпретації художнього тексту нової доби. Саме тому залучення категоризації й концептуалізації до аналізу нарративу є суттєвим для розкриття глибинних когнітивних процесів, що стоять за мовленнєвим вираженням, актуалізованим у художніх текстах метамодернізму.

Незважаючи на інтенсивний розвиток когнітивної наратології, досі *недостатньо вивченими* залишаються кілька важливих аспектів, серед яких: а) системна інтеграція когнітивних механізмів із комп'ютерним інструментарієм аналізу; б) емпірична верифікація концептів, фреймів та сценаріїв, виокремлених у процесі розуміння та інтерпретації художнього тексту; в) кореляція між формальними лінгвістичними маркерами та когнітивними шаблонами у нарративних текстах різних жанрів.

У зв'язку з цим об'єктом дослідження є когнітивна структура нарративу художнього тексту

метамодернізму, а предметом – механізми категоризації та концептуалізації, які реалізуються через лінгвістичні засоби й можуть бути виявлені комп'ютерними методами аналізу.

Матеріалом дослідження слугує художній нарративний фрагмент із сучасного англомовного роману Дж. Барнса *The Sense of an Ending* (2011), що вирізняється рівнем концептуального насичення та емоційної складності.

Метою дослідження є аналіз інтеграції когнітивного підходу – передусім механізмів категоризації й концептуалізації – із сучасними інструментами комп'ютерного аналізу, які виявляють нарративні шаблони і відтворюють когнітивну архітектоніку у художніх текстах метамодернізму.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено розв'язок таких *завдань*: а) окреслити основні теоретичні засади когнітивної категоризації та концептуалізації в межах нарративу; б) здійснити огляд комп'ютерних інструментів, придатних для аналізу когнітивних структур у тексті; в) надати когнітивно-нарративний аналіз фрагмента художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Когнітивна наратологія постала як міждисциплінарна галузь на перетині лінгвістики, когнітивної психології, філософії свідомості та класичної наратології. Вона зміщує фокус від аналізу формальних структур нарративних шаблонів до розгляду тих когнітивних механізмів, які дають змогу читачеві створювати, сприймати та інтерпретувати художні тексти нової доби. Основним у цьому підході є припущення, що нарративи не тільки передають інформацію, а й формують досвід читача, структурують уявлення про світ і відіграють ключову роль у побудові ментальних моделей реальності.

Серед основоположників когнітивної наратології варто насамперед назвати Д. Германа, який запропонував розглядати нарратив як когнітивну карту досвіду, що спрямована на впорядкування світу через причинно-часові зв'язки між подіями. У праці *Story Logic* він визначає нарратив як форму репрезентації ментального життя персонажів та їхніх намірів у конкретному контексті. Д. Герман стверджує, що нарратив не тільки передає події, а й реконструює розумові стани, демонструючи, як персонажі мислять, відчують, обирають та реагують – і у такий спосіб моделює свідомість читача [Herman, 2002]. М. Флудернік у праці *Towards a 'Natural' Narratology* акцентує увагу на оцінній природі нарративу, що виникає як результат досвіду та когнітивного опрацювання подій, а не як абстрактна структура. На її думку, нарратив базується на емпірично впізнаваних когнітивних схемах повсякденного життя – таких як тілесний досвід, сприйняття часу, простору, дії – і має про-

тотипову природу, де центральними стають агентивність (пов'язана з когнітивним фреймом, що дає змогу читачеві розпізнати в тексті нарративний смисл), інтенційність та послідовності [Fludernik, 1996]. У центрі уваги когнітивної наратології перебуває також концепція *теорії розуму* (*Theory of Mind, ToM*) – здатність інтерпретувати думки, наміри, переконання інших. У цьому плані важливим є науковий внесок Л. Заншайн, яка доводить, що читання художньої літератури активує і тренує здатність до менталізації (*mentalizing, mind-reading*) – здатності уявляти та інтерпретувати ментальні стани інших людей, зокрема їхні думки, емоції, наміри, переконання. Дослідниця розглядає наративи як когнітивне середовище, яке уможлиблює моделювання складних соціальних сценаріїв, імітуючи процеси розуміння іншої свідомості [Zunshine, 2006].

До знаних постатей сучасної когнітивної наратології також належить А. Нюннінг, який студіює когнітивні умови сприйняття наративу та роль нарративних схем і сценаріїв у процесах інтерпретації художнього тексту. Він розглядає читача як активного інтерпретатора, що співвідносить нарратив з уже наявними у свідомості концептуальними структурами. У своєму науковому доробку А. Нюннінг акцентує на тому, як художні тексти активують ментальні моделі, фрейми, скрипти, що дає змогу читачеві зрозуміти події, мотиви персонажів та структуру оповіді. Його підхід ґрунтується на тісному зв'язку когнітивної психології з класичною наратологією [Nünning, 2007]. М. Карачоло, натомість, наполягає на тому, що емоційна залученість до наративу – не є результатом вияву його структури, а сприйняття-когнітивним процесом, у якому нарратив взаємодіє з тілесним, сенсорним й афективним досвідом читача. У праці *The Experientiality of Narrative: An Enactivist Approach* М. Карачоло розвиває поняття *емпатійної когніції*, доводячи, що літературна комунікація має модуляторний ефект на здатність читача виявляти й емоційно інтерпретувати стани інших [Caracciolo, 2014]. Представлені ідеї резонують із підходом Я. К. Майстера, який намагається поєднати формальні моделі нарративу з когнітивними параметрами сприйняття. Його підхід до наративу ґрунтується на уявленні художнього тексту як інтерактивного простору, що поєднує ментальні моделі автора й читача в єдину когнітивну систему. За таких умов нарратив є не фіксованим об'єктом, а процесом взаємної адаптації когнітивних установок через посередництво тексту [Meister, 2009]. Це відкриває шлях до моделювання уваги читача, епізодичної пам'яті та схематизації персонажів.

Зауважимо, що сучасні уявлення про нарратив, зокрема у сфері феноменології сприйняття худож-

нього тексту, мають глибоке коріння в традиції Р. Інгардена, який уперше запропонував розглядати художній текст не як замкнену структуру, а як страатифікований об'єкт, який актуалізується в свідомості читача через когнітивну та естетичну взаємодію [Ingarden, 1973b; Бехта, 2012]. Р. Інгарден виокремлює різні рівні побудови тексту: фонетичний, синтаксичний, семантичний та онтологічний (рівень *предметної сфери*) [Ingarden, 1973a]. Образи персонажів, простору та подій формуються саме в процесі смислової конкретизації з боку читача, що є співзвучним з уявленням про нарратив як ментальну модель у межах когнітивної наратології. У підсумку, когнітивна наратологія розглядає художній текст не як закриту структуру, а як динамічний простір когнітивної взаємодії, де значення формуються в діалозі читача з текстом через інтерпретацію та ментальне моделювання.

Когнітивна наратологія спирається на уявлення про те, що нарратив є ментальною моделлю, яка не існує як готова структура, а конструюється читачем під час взаємодії з художнім текстом. Цей процес є результатом когнітивної діяльності, у якій беруть участь пам'ять, уява, афективна сфера та попередній досвід інтерпретації. Інакше кажучи, художній текст – це тільки інструкція до побудови нарративної моделі, яку читач реалізує через сприйняття [Jahn, 1997]. У побудові нарративної ментальної моделі беруть участь основні когнітивні структури, як-от:

1. *Фрейми (frames)* – стабільні, метамодерні й соціокультурно обумовлені когнітивні схеми, які представляють типові ситуації або концептуальні поля. Прикладом когнітивного фрейму в романі “*The Sense of an Ending*” є фрейм “SCHOOL FRIENDSHIP”, що репрезентує стабільну соціокультурну схему чоловічого згуртування. Він наповнений такими слотами: інтелектуальне суперництво, спільні іронічні внутрішні жарти та самобутні ритуали. Символом цього фрейму є носіння годинника циферблатом усередину, що підкреслює особисту природу часу для групи: “*Another detail I remember: the three of us, as a symbol of our bond, used to wear our watches with the face on the inside of the wrist*” (р.10)¹. Проте Дж. Барнс деконструє цей фрейм, демонструючи, як суб'єктивна пам'ять викривляє минуле, перетворюючи колишню близькість на джерело пізнього каяття. У нарративному шаблоні фрейми активуються через лексичні маркери, граматичні конструкції або стилістичні сигнали. Активація фрейму дає змогу читачеві орієнтуватися в ситуації, передбачати логіку подій та заповнювати про-

¹ Через використання електронної версії роману “*The Sense of an Ending*”, посилання на сторінки подаються відповідно до пагінації в е-форматі, тобто, номери сторінок вказано згідно з відображенням на екрані пристрою.

галини в інформації [Prihodko, & Prykhodchenko, 2018].

2. *Сценарії (scripts)* – динамічні моделі дій, які розгортаються у часовій послідовності та відображають очікувану логіку поведінки в межах конкретної ситуації. У романі Дж. Барнса “*The Sense of an Ending*” яскравим сценарієм (скриптом) є шкільний урок історії під керівництвом Джо Ганта (р. 9): “... we had a **histowith Old Joe Huntry class, wryly affable in his three-piece suit, a teacher whose system of control depended on maintaining sufficient but not excessive boredom**”. Ситуація розгортається за чіткою послідовністю: вчитель кидає інтелектуальний виклик: “**I asked you to do some preliminary reading about the reign of Henry VIII. ‘Who might like to offer a characterisation of the age?’**”, учні уникають погляду: “**He drew his own conclusion from our averted eyes**”, побоюючись виклику: “**Colin, Alex and I squinted at one another, hoping that the question wouldn’t be flicked, like an angler’s fly, to land on one of our heads**”, а потім слідує безпечна відповідь слабшого учня Маршалла про заворушення: “**Our relief was greater than our curiosity, because Marshall was a cautious know-nothing who lacked the inventiveness of true ignorance. He searched for possible hidden complexities in the question before eventually locating a response. ‘There was unrest, sir’**”. Динаміка змінюється, коли новий учень Адріан Фінн порушує очікувану логіку, пропонуючи філософське трактування історії замість простого переліку фактів, чим викликає подив і захоплення однокласників: “**But there is one line of thought according to which all you can truly say of any historical event – even the outbreak of the First World War, for example – is that “something happened”**”. Через сценарій відбувається темпоральна організація наративу, яка сприяє його когерентності та сюжетній динаміці.

3. *Ментальне картування ситуацій (situation mapping)* – це процес, за допомогою якого читач створює в уяві цілісну модель наративного світу, яка охоплює просторово-часові параметри (де? коли?), персонажів (хто діє? хто спостерігає?), інтенції, емоції, внутрішні монологи персонажів, причинново-наслідкові зв’язки між діями.

Внаслідок розуміння й інтерпретації наративу формується спроектований світ (*storyworld*) – ментально збудований уявний простір, у якому розгортається сюжет. Такий світ є інтерсуб’єктивною конструкцією, спільною для автора та читача, однак у кожному окремому випадку він реалізується індивідуально, залежно від знань, культурного досвіду й емоційної чутливості читача. Згадані когнітивні структури безперервно взаємодіють: фрейми забезпечують фон, сценарії структурують перебіг подій, а ситуаційне картування інтегрує окремі елементи у цілісну наративну

модель. Текстовий світ роману (*storyworld*) *The Sense of an Ending* – це герметичний простір інтелектуальної юності та меланхолійної старості. У центрі сюжету четвірка друзів у закритій школі для хлопців, чії будні наповнені філософськими дебатами про історію, секс та самогубство. Життя персонажів розгортається на тлі соціокультурної Англії 1960-х та сучасності. Пам’ять тут виступає ненадійним оповідачем, що деформує минуле. Це світ, де випадковий лист може зруйнувати спокійне життя пенсіонера, змушуючи його переоцінити власну історію крізь призму каяття та невблаганного часу. Відтак наратив постає не як сума речень або лінійна послідовність фактів, а як інтегрована когнітивна структура, що активує зони довготривалої та епізодичної пам’яті, викликає асоціації, мобілізує концепти й образні схеми, зокрема тілесно-образні (*image schemas*), і вибудовує смислову архітектоніку досвіду [Lakoff & Johnson, 2003]. Через ці структури здійснюється концептуалізація подій: читач не тільки інтерпретує, що відбувається у художньому світі, а й формує уявлення про значущість подій, здійснює оцінку ситуацій [Prihodko, 2018], буде моральне судження (визначаючи вину, справедливість, героїзм), а також відчуває емоційний резонанс – співпереживання персонажам, внутрішнє занурення в ситуації, що відтворюють або трансформують досвід читача. Словом, когнітивна наратологія є наближеною до моделей перцептивного прочитання, де основними є механізми інтерналізації, симуляції дії та емоційної проєкції. За такого підходу наратив постає інструментом організації переживання, або досвіду, а не тільки описом подій – тобто ментальною репрезентацією, яка водночас створює і структурує наратив та впливає на свідомість читача.

Категоризація й концептуалізація в наративі. У полі когнітивної наратології розуміння наративу виходить за межі послідовності подій, перетворюючись на спосіб структурування й осмислення досвіду. Наратив активує когнітивні механізми, через які читач впорядковує інформацію про світ, головними з яких є *категоризація* та *концептуалізація* – ментальні операції, які дають змогу ідентифікувати, групувати, осмислювати явища, створювати зв’язки між елементами наративного світу. Категоризація у загальному розумінні – це когнітивна операція, яка уможливило організацію знання про світ через віднесення об’єктів, ситуацій або подій до визначених смислових категорій, або класів [Rosch, 1978]. У наративі вона виконує дві ключові функції: *стабілізацію значень* – через віднесення нової інформації до відомих читачеві концептуальних структур; *динамічну переоцінку досвіду* – коли категорії змінюються в процесі розгортання сюжету [Talmu, 2000].

Згідно з дослідженнями Е. Рош, категорії мають прототипову (а не класичну) структуру: вони не обов'язково будуються на чітко визначених ознаках, а мають ядро – прототип, який є найтипівішим представником категорії. Інші складники категорії віддалені від центру та мають менше спільного з прототипом. У наративі це виявляється у створенні персонажів, які співпадають з прототипами або навпаки їх порушують: герой як *захисник*, мати як *опікунка*, зрадник як *інакший* [Rosch, 1978]. Згадані образи активують соціокультурні знання та емоційні очікування.

Процес категоризації значною мірою зумовлений функціонуванням концептуальних метафор, що сприяють формуванню нових смислових зв'язків [Lakoff & Johnson, 2003]. Когнітивний механізм метафоризації уможливує перенесення структурної організації однієї категорії на іншу, що уможливує появу нових способів концептуалізації та інтерпретації. Наприклад, *життя – це шлях (life as a journey/path)*: “*In those days, we imagined ourselves as being kept in some kind of holding pen, waiting to be released into our lives. And when that moment came, our lives – and time itself – would speed up*” (Barnes, 2011, p. 12) події наративу інтерпретують як подорож з перешкодами, змінами, супутниками: “*How were we to know that our lives had in any case begun, that some advantage had already been gained, some damage already inflicted? Also, that our release would only be into a larger holding pen, whose boundaries would be at first undiscernible*” (p. 12); *гнів – це вогонь*: емоційний стан персонажа концептуалізується через метафоричні образи полум'я, вибуху, спалення: “*Sure there isn't some ... undoused fire in your breast, Mr Webster?*” (Barnes, 2011, p. 56). Разом із метафорами діють *схеми-образи (image schemas)* – елементарні структурні схеми досвіду (*всередині/ззовні, початок/кінець*), які організують просторові, темпоральні та причиннові уявлення в тексті.

Суттєву роль у когнітивній організації наративу відіграє також когнітивна модель фігури й фону (*figure-ground organization*), концептуальне підґрунтя якої сформувалося в межах гештальт-психології та отримало подальший розвиток у когнітивній лінгвістиці [Talmy, 2000]. У межах наративу фігура постає як елемент, на якому читач зосереджує увагу, водночас фон забезпечує смислове тло, необхідне для розуміння зображуваних подій. Такий принцип організації структурує подієвий та концептуальний простір: окремі персонажі, обставини чи емоційні стани виступають і як фокусні компоненти (фігури), і як контекстуальні (фон) елементи, залежно від композиційних рішень, перспективи оповіді або внутрішнього фокусу персонажа. У художньому

наративі взаємодія фігури й фону виконує не тільки структурну, а й інтерпретаційну функцію: значущість окремих елементів зумовлено їхньою актуалізацією як фігури. Навпаки, фон сприяє конструюванню прихованих когнітивних моделей сприйняття. Переміщення акцентів, зміна перспективи чи детальна зупинка на периферійних елементах трансформують смислову архітектуру сцени, підсилюючи або модифікуючи емоційний вплив та наративну динаміку. Отже, когнітивне структурування у термінах фігури і фону відіграє ключову роль у процесах когнітивної категоризації та інтерпретації гібридного наративу Дж. Барнса в художньому тексті роману “*The Sense of an Ending*” (2011), який інтегрував складники постмодерністського й метамодерністського письма. Прийшовши на зміну постмодернізму (котрий базувався на тотальній іронії, деконструкції і цинізмі), метамодерністський наратив намагається поєднати непомітно: щирість і іронію, наївність і знання, утопію та реальність.

Концептуалізацію розглядають як когнітивний процес формування смислу, що охоплює уявлення, інтерпретацію та ментальну репрезентацію об'єктів, подій або явищ дійсності [Matsumoto, 2009]. У наративі концептуалізація реалізується через мовні, стилістичні та композиційні засоби, інтерпретуючи які читач створює в уяві когнітивну модель персонажів, подій, простору та часу. Серед засобів наративної концептуалізації виокремлюємо *лексеми з концептуальним навантаженням*: емоційно забарвлена лексика, культурно марковані слова, стилістично вмотивовані номінації; *метафоричні й метонімічні структури*: концептуалізація через тілесно-емотивний образ; *стилістичні фігури*: повтори, порівняння, синестезії, інверсії, еліпсиси з метою формування перспективи сприйняття; *граматичні структури*: активна/пасивна конструкція, часові зсуви, модальні оператори – з метою впливу на оцінку подій читачем.

У наративі автор-наратор використовує також стратегію категорійного заміщення (*re-categorization*) – навмисної зміни або порушення звичного сприйняття категорій задля створення емотивної напруги, розкриття психологічної складності або етичної неоднозначності персонажів. Серед засобів категорійного заміщення подибуємо *зміну ролі персонажа*: з *жертви* – в *месника* (порушення первинної категоризації); *зміщення ознак*: персонаж, який на початку наративу конструється як *інший*, згодом набуває рис *свого*, проходячи шлях трансформації. Категорійне зміщення сприяє когнітивному й емоційному зрушенню, змушуючи читача переосмислити власні уявлення про добро, зло, справедливість, людяність.

З огляду на вищенаведене, категоризація й концептуалізація в наративі постають і засобами структурної організації, і інструментами формування смислу, ідеології та досвіду, які реалізуються у діалозі між художнім текстом і читачем. Концептуалізація й категоризація уможливають функціонування наративу як когнітивного середовища, де об'єкти художнього світу, події, персонажі та цінності набувають форми, значення й афективної значущості, потрібної для впливу на читача.

У сучасній когнітивній нараторології дедалі активніше використовують комп'ютерні програми, які відкривають нові горизонти для усебічного системного аналізу текстових даних [Bekhta et al., 2025; Pääkkönen, 2021]. Ці програми дають змогу дослідити і поверхневі характеристики наративу, і глибинні когнітивні структури, які відтворюють ментальні моделі світу, концептуальні схеми, афективну динаміку та когнітивні доміанти персонажів. Комп'ютерні методи забезпечують поєднання якісного й кількісного аналізу, що робить інтерпретацію когнітивного наповнення тексту більш об'єктивною, повторюваною та репрезентативною [Köhler, 1986; Köhler, Altmann, & Piotrowski, 2005]. У цьому зв'язку важливим етапом розвідки є огляд комп'ютерного інструментарію, здатного забезпечити реалізацію когнітивного аналізу наративу. В арсеналі вияву наративних схем і концептуальних зв'язків у наративах є такі інструменти інтерпретації:

1. *LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count)* – програмне забезпечення, розроблене для виявлення психологічно релевантних категорій у тексті. У межах наративного аналізу LIWC дає змогу підраховувати частоту когнітивних чи афективних маркерів, і відстежувати динаміку когнітивної складності, саморефлексії, вираження сумнівів або рішучості в мовленні персонажів. Такий аналіз виявляє точки когнітивної напруги чи когнітивного прориву в структурі наративу.

2. *NVivo / Atlas.ti* – професійні платформи для якісного аналізу великих корпусів текстів. Завдяки ієрархічному кодуванню, аналітичним запитам та побудові візуалізацій (*mind-maps, tree maps, matrices*), ці інструменти дають змогу реконструювати смислову архітектуру наративу: простежити розвиток наративних ліній, когнітивних метафор, емоційної амплітуди чи логіки інтенцій персонажів. *Atlas.ti* має функцію для аналітичного порівняння кодів у різних частинах тексту або між кейсами.

3. *CATMA (Computer-Assisted Text Markup and Analysis)/UAM CorpusTool* – багаторівневі інструменти текстової розмітки, завдяки яким можна одночасно маркувати кілька параметрів: концептуальні ролі, семантичні домени, орієнтири, пер-

спективу персонажів, а також елементи когнітивного конфлікту чи концептуального зсуву. CATMA підтримує спільну роботу, яка полягає у залученні кількох аналітиків до маркування одного тексту, що є важливо для підвищення інтерсуб'єктивної валідності.

4. *Sketch Engine* – корпусний інструмент для лінгвістичного моделювання концептуальних структур, завдяки чому можна створити власний корпус (збірку травматичних наративів, політичних виступів або художніх текстів) та провести аналіз ключових слів, типових колокацій, граматичних патернів, семантичних доменів. Інструмент дозволяє створювати так звані *word sketches*, або узагальнені профілі вживання ключових концептів (наприклад, *freedom, violence, hope*) у порівняльному вимірі.

Методика поєднання когнітивного підходу з комп'ютерним аналізом полягає в інтеграції когнітивного підходу з комп'ютерними методами та передбачає низку послідовних процедур, серед яких:

1. *Кодування концептів* через попередню ідентифікацію ключових когнітивних категорій (*страх, контроль, вибір, час, простір*). Концепти кодують відповідно до фреймів, схем або концептуальних метафор, притаманних наративу. Важливо дотримуватись семантичної послідовності: один концепт – одне значення, з метою уникнути багатозначності.

2. *Візуалізація когнітивних структур* через побудову мережевих структур (*network graphs*), де вузли – це концепти або наративні ролі, а зв'язки – типи реляцій (причинно-наслідкові, метафоричні, темпоральні). Візуалізації дають змогу відстежити зони смислової концентрації, когнітивні центри наративу та точки когнітивного перелому. Візуальні інтерфейси NVivo або UAM CorpusTool уможливають інтерактивне дослідження взаємозв'язків.

3. *Порівняння категорійних сіток* здійснюється у випадку аналізу кількох текстів або різних інтерпретацій одного тексту. Категорійні сітки (*coding grids*) допомагають виявити структурні відмінності в когнітивній репрезентації дійсності: які когнітивні елементи є стабільними, а які змінюються залежно від наративного контексту. Наприклад, концепт *влада* може бути представлений як *загроза* в одному наративі та як *захист* – в іншому. Візуально ці розбіжності фіксуються за допомогою т.зв. теплових карт (*heatmaps*), кластеризації або багатовимірного масштабування.

Як висновок, комп'ютерні інструменти не тільки розширюють аналітичні можливості дослідника, а й сприяють об'єктивізації когнітивної інтерпретації наративу. Вони дають змогу побудувати повторювану, верифіковану та багато-

вимірну модель нарративного світу, що є особливо актуальним в міждисциплінарних дослідженнях, де поєднуються когнітивна лінгвістика, наратологія, стилістика та філософія мови.

Продемонструємо когнітивно-нарративний аналіз фрагменту художнього тексту Дж. Барнса *The Sense of an Ending*. Сюжет твору зосереджено на постаті Тоні Вебстера – наратора-оповідача, який у зрілому віці намагається реконструювати події власної молодості, зокрема взаємини з друзями та Веронікою, а також осмислити обставини, пов'язані з Адріаном Фінном. Розгортання наративу відбувається у двох часових площинах – минулого та теперішнього, що взаємодіють через механізми пам'яті, рефлексії та пізнішої інтерпретації досвіду. Епізод, у якому протагоніст Тоні Вебстер отримує листа про несподіваний спадок, що пов'язаний із його минулим (зокрема постаттю Адріана та Вероніки) дає змогу проаналізувати, як нарративна структура, художній дискурс та оприявлені концепти репрезентують пам'ять, самоінтерпретацію, провину та реконструкцію минулого, і як формується ментальна модель досвіду в умовах когнітивної невизначеності.

Через програми комп'ютерного опрацювання даних NVivo та CATMA здійснено категорійну розмітку, тобто кодування категорій *персонажі*: Тоні Вебстер, Вероніка, Адріан Фінн (у спогадах), адвокат (як тригер інформації); *емоції*: здивування, тривога, ностальгія, провина, когнітивний дисонанс; *простір*: теперішній побутовий простір (квартира Тоні), минулий простір (шкільне/студентське середовище), оновлений ментальний простір пам'яті; *метафори*: пам'ять як наратив – метафора суб'єктивного конструювання досвіду; лист як ключ – метафора доступу до витісненого знання; час як інструмент спотворення – метафора деформації подій у ретроспекції.

Ідентифіковано низку художніх концептів: Пам'ять як нестабільну когнітивну структуру, яка підлягає ревізії; Фрейм: спогад → сумнів → реінтерпретація → когнітивний конфлікт; Час як чинник трансформації смислу; Провина як латентний концепт, що актуалізується через нову інформацію; Інтерпретація як процес конструювання наративу про себе; Наративна ідентичність як динамічну модель, яка змінюється під впливом нових даних; Документ/лист як тригер реконфігурації ментальної моделі.

Згідно з інтерпретацією фактів з погляду когнітивної наратології, Тоні Вебстер згадує події та активно реконструює власний життєвий наратив, який виявляється частково викривленим. Його пам'ять функціонує як селективний механізм, який редукує складність досвіду до зручної, когерентної версії. Отримання листа порушує цю когерентність, спричиняючи когнітивний дисонанс і

змушуючи героя перебудувати ментальну модель минулого.

Фрейм САМОВИПРАВДАННЯ → ВИКЛИК → ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ реалізується через поступове усвідомлення персонажа Тоні власної ролі в подіях. Наративна стратегія першої особи підсилює ефект ненадійного оповідача. Читач отримує доступ до інтерпретованої версії подій, яка згодом піддається сумніву. Ментальна модель минулого є не фіксованою, а реконструктивною, бо вона змінюється залежно від нових когнітивних імпульсів.

Окрім того, когнітивний аналіз демонструє, що наратив акцентує не на власне подіях, а на процесі їх осмислення. Центральним стає не *що сталося*, а як це пам'ятають. У такий спосіб метамодерністський художній текст моделює особливий вид пізнання – рефлексивний, метанаративний, скерований на аналіз власного мислення. Пам'ять у цьому контексті постає не як архів, а як динамічна інтерпретаційна система. Обрані фрагменти тексту ілюструють, як нарративна модель [Бехта, 2013] мова й концепти репрезентують фрагментарність пам'яті, когнітивний дисонанс, метанаративність і формування нарративної ідентичності. На початку роману наратив організовано як фрагментарний потік спогадів:

"I remember, in no particular order..." із подальшим переліком розрізнених образів (*a shiny inner wrist, a river rushing nonsensically upstream, bathwater long gone cold*): **"I remember, in no particular order: –a shiny inner wrist; –steam rising from a wet sink as a hot frying pan is laughingly tossed into it; ... –a river rushing nonsensically upstream, its wave and wash lit by half a dozen chasing torchbeams; –another river, broad and grey, the direction of its flow disguised by a stiff wind exciting surface; –bathwater long gone cold behind a locked door"** (Barnes, 2011, p. 8).

Наведена структура нарративного шаблону репрезентує пам'ять як нелінійну, асоціативну систему, позбавлену чіткої хронології. Категорійна розмітка цього фрагмента дозволяє виокремити *сенсорні образи* (вода, тепло/холод, рух), *емоційні імплікації* (тривога, невизначеність), *просторові маркери* (річка, замкнений простір). Метафора *river rushing upstream* сигналізує про порушення причинно-наслідкових зв'язків, що корелює з концептом викривленої пам'яті.

Художній фрагмент – отримання листа адвоката – функціонує як когнітивний тригер: *"I didn't read the solicitor's letter immediately..."*. Деталізований опис конверта, почерку, чорнил, печатки як важливих матеріальних рис (*creamy envelope, little curlicue, handwriting, an inch of Sellotape, extra seal*) показує процес активації пам'яті через сенсорні маркери:

"I didn't read the solicitor's letter immediately. Instead, I looked at the enclosure, a long, creamy

envelope with my name on it. Handwriting I had seen only once in my life before, but nonetheless familiar. Anthony Webster Esq. – the way the ascenders and descenders finished with a little curlicue took me back to someone I had known for a mere weekend. Someone whose handwriting, in its confidence rather than shape, suggested a woman perhaps “odd enough” to do things I hadn’t. But what they might have been, I couldn’t know or guess. There was an inch of Sellotape on the front of the envelope, centre top. I was expecting it to run down the back and add an extra seal, but it had been cut off along the envelope’s top edge. Presumably the letter had once been attached to something else” (Barnes, 2011, p. 48).

Так, шляхом категоризації виявляємо об’єкти (лист, конверт), персонажів (опосередковано – жінка з минулого), емоції (невпевненість, зацікавлення), когнітивні процеси (розпізнавання, інтерпретація). Лист постає як концептуальний тригер, що ініціює реконфігурацію (та реінтерпретацію) ментальної моделі минулого.

Метанаративний вимір виразно віддзеркалено в текстовому сегменті “*This was hopeless. In a novel, Adrian wouldn’t just have accepted things...*”. Тут персонаж безпосередньо співвідносить реальність із літературними моделями, активуючи концепт ЖИТТЯ ЯК ТЕКСТ:

“*This was hopeless. In a novel, Adrian wouldn’t just have accepted things as they were put to him. What was the point of having a situation worthy of fiction if the protagonist didn’t behave as he would have done in a book? Adrian should have gone snooping, or saved up his pocket money and employed a private detective; perhaps all four of us should have gone off on a Quest to Discover the Truth. Or would that have been less like literature and too much like a kids’ story?*” (Barnes, 2011, p. 16).

Категорійна розмітка дає змогу виокремити метарефлексію, інтертекстовість, наративні очікування, що пов’язано з актуалізацією лексем *a novel, a situation worthy of fiction, employed a private detective (reference to a detective story), Quest to Discover the Truth, less like literature and too much like a kids’ story*. У зв’язку з цим фіксуємо виникнення фрейму ОЧІКУВАНА НАРАТИВНІСТЬ → її ВІДСУТНІСТЬ → ІРОНІЧНА РЕФЛЕКСІЯ, який підкреслює розрив між життєвим досвідом та його літературними моделями.

Ключовим для концептуалізації пам’яті є визначення історії: “*History is that certainty produced at the point where the imperfections of memory meet the inadequacies of documentation.*” (Barnes, 2011, p. 17). Цей вислів формує центральний когнітивний концепт твору – пам’ять є недосконалою системою, що взаємодіє з такими ж обмеженими зовнішніми джерелами (*inadequacies of documentation*). Відтворення фрейму пам’ять

(СУБ’ЄКТИВНІСТЬ) + ДОКУМЕНТ (ОБ’ЄКТИВНІСТЬ) → УМОВНА ІСТИНА посилює ідею ненадійного наратора та ставить під сумнів саму можливість достовірного знання.

Фінальний концептуальний вузол представлено як ідею накопичення. Тут використано розгорнуту когнітивну метафору життя як фінансової операції (*put money on a horse, lose, original stake*), яка трансформується у складнішу модель: “*life isn’t just addition and subtraction... there’s also the accumulation, the multiplication, of loss*”:

““*The question of accumulation,*” *Adrian had written. You put money on a horse, it wins, and your winnings go on to the next horse in the next race, and so on. Your winnings accumulate. But do your losses? Not at the racetrack – there, you just lose your original stake. But in life? Perhaps here different rules apply. You bet on a relationship, it fails; you go on to the next relationship, it fails too: and maybe what you lose is not two simple minus sums but the multiple of what you staked. That’s what it feels like, anyway. Life isn’t just addition and subtraction. There’s also the accumulation, the multiplication, of loss, of failure*” (Barnes, 2011, p. 74).

Наведений фрагмент тексту ілюструє концептуалізацію досвіду через математичні схеми, де провина й помилки не просто додаються, а множаться (*Life isn’t just addition and subtraction. There’s also the accumulation, the multiplication, of loss, of failure*). Категоризація виявляє концепти ВТРАТА, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЧАС, а також розгортає когнітивну модель ДОСВІД – ЦЕ НАКОПИЧЕННЯ.

Згідно з аналізом точки зору у дискурсі *наратора* ↔ *персонажів*, Тоні Вебстер постає як ненадійний оповідач, чия ментальна модель минулого є динамічною та підлягає постійній ревізії. Фрагментована на початку пам’ять структурується під впливом нових когнітивних імпульсів (лист, документи), однак ця структура залишається нестабільною. Наратив демонструє процес переходу від когерентної, але спрощеної версії минулого до складнішої, суперечливої моделі “реальності”, яка охоплює провину й відповідальність.

Висновки. Когнітивна наратологія розглядає наратив не тільки як текстову форму, але і як складну ментальну модель, у межах якої взаємодіють інтелектуальні, емотивні та соціальні компоненти. Вона створює нові можливості розуміння того, як наратив формує суб’єктивний досвід і як читачі конструюють смислові моделі світу. Інтеграція когнітивного підходу з комп’ютерним інструментарієм у межах класичної наратології постає як перспективний напрям сучасних мовознавчих студій. Поєднання теоретичних засад когнітивної наратології з прикладними методами комп’ютерного аналізу забезпечує обґрунтовану

інтерпретацію наративних структур. Відтак категоризація й концептуалізація є тими когнітивними механізмами, які забезпечують формування смислу, структурування наративного простору й репрезентацію досвіду персонажів. Їхній аналіз дає змогу реконструювати ментальні моделі читача та виявити світоглядні, емотивні та культурні маркери, оприявлені в художньому тексті метамодернізму.

Здійснений когнітивно-наративний аналіз фрагментів роману Дж. Барнса *The Sense of an Ending* доводить, що категоризація (персонажі, емоції, простір, об'єкти, когнітивні процеси) забезпечує структурну організацію наративу, водночас концептуалізація (пам'яті як конструкції, часу як деформації, життя як накопичення досвіду) формує глибинні смислові моделі. Відтак наратив функціонує як когнітивна система, у якій пам'ять не відтворює досвід, а конструює його, а процес інтерпретації стає центральним механізмом формування наративної ідентичності.

Перспективними напрямками подальших досліджень є автоматизоване, або комп'ютерне, виявлення наративних стратегій через корпусні та семантичні засоби; аналіз емпатійної взаємодії між читачем та персонажем на основі когнітивного моделювання; створення наративних профілів – структурних та концептуальних моделей, що відображають типові сценарії інтерпретації текстів у різних жанрах, культурах, соціальних контекстах різного часового відтинку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англійській прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
2. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англійській прозі ХХ століття. Львів : ПАІС, 2013. 268 с.
3. Бехта І.А. Літературно-художній твір у концепції Р. Інгардена: схематизація та об'єктивізація // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Іноземні мови». 2012. Випуск 19. С. 24 – 28.
4. Бехта І.А. Інтерпретативна властивість наративної моделі експериментального письма // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. №. 19 (268). Філологічні науки. Мовознавство. С. 133 – 140.
5. Бехта І.А., Мельничук, О.Д. Невербальна комунікація: дискурсна динаміка текстового концепту. Львів, Рівне : Волинські Обереги, 2021. 200 с. 310 с.
6. Мельничук О. Константи досвіду *невербального* в англійському художньому дискурсі : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2023. 310 с.
7. Bekhta I., Melnychuk O., Dilai I., Tatarovska O. Computational approaches to semantic frame modelling: frequencies and statistical analysis of nonverbal experience in war fiction. *Computational Linguistics Workshop at the 9th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (CoLInS-2025)*, May 15-16, 2025. Kharkiv, 2025. Vol. 3976.
8. Caracciolo M. *The Experientiality of Narrative: An Enactivist Approach*. Berlin : De Gruyter, 2014.
9. Fludernik M. *Towards a Natural Narratology*. London : Routledge, 1996.
10. Fludernik M. *An Introduction to Narratology*. London : Routledge, 2009.
11. Herman D. *Story Logic: Problems and Possibilities of Narrative*. Lincoln : University of Nebraska Press, 2002.
12. Herman D. Cognitive narratology. Hühn P., Pier J., Schmid W., Schönert J. (eds.). *Handbook of narratology*. Berlin : Walter de Gruyter, 2014. P. 30-43.
13. Ingarden, R. (1973a). *The literary work of art: An investigation on the borderlines of ontology, logic, and theory of literature* (G. G. Grabowicz, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1931)
14. Ingarden, R. (1973b). *The cognition of the literary work of art* (R. A. Crowley & K. R. Olson, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1937)
15. Jahn M. *Frames, Preferences, and the Reading of Third-person Narratives: Towards a Cognitive Narratology*. *Poetics Today*. 1997. Vol. 18, No. 4. P. 441-468.
16. Köhler, R., Altmann, G. & Piotrowski, R. (2005). *Quantitative Linguistik / Quantitative Linguistics: Ein internationales Handbuch*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110155785>
17. Köhler, R. (1986). *Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik*. Bochum, Germany: N. Brockmeyer.
18. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 2003.
19. Matsumoto D. (ed.). *The Cambridge Dictionary of Psychology*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009.
20. Meister J. C. *Narratology / Hühn P., Pier J., Schmid W., Schönert J. (eds.). Handbook of Narratology*. Berlin: Walter de Gruyter, 2009. P. 329-350.
21. Nünning A. *Erzähltheorie / Weimar K. et al. (eds.). Reallexikon Der Deutschen Literaturwissenschaft*. Berlin : De Gruyter, 2007. Bd. 1. P. 513–517.
22. Pääkkönen J. *Data Do Not Speak for Themselves: Interpretation and Model Selection in Unsupervised Automated Text Analysis /*

- Licastro A., Miller B. (eds.). *Composition and Big Data*. Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 2021. P. 245–261.
23. Prihodko, A. (2018). *Category of evaluation as the object of linguistics: prospects of communication aspects of study*. Odessa linguistic journal, 11, 64-70.
 24. Prihodko, A., & Prykhodchenko, O. (2018). *Frame modeling of the concepts of LIFE and DEATH in the English Gothic worldview*. *Lege Artis-Language Yesterday Today Tomorrow*, 3(2), 164-203.
 25. Rosch E. Principles of Categorization / Rosch E., Lloyd B. B. (eds.). *Cognition and Categorization*. Hillsdale : Lawrence Erlbaum, 1978. P. 27-48.
 26. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics*. Vol. 2: Typology and Process in Concept Structuring. Cambridge : MIT Press, 2000.
 27. Zunshine L. *Why We Read Fiction: Theory of Mind and the Novel*. Columbus : The Ohio State University Press, 2006.
- ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**
28. Barnes, J. *The sense of an ending*. Alfred A. Knopf. 2011.
- REFERENCES**
1. Bekhta, I. A. (2004). *Dyskurs naratora v anhlomovnij prozi* [Narrator's discourse in English-language prose]. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
 2. Bekhta, I. A. (2013). *Avtorske eksperymentatorstvo v anhlomovnij prozi XX stolittia* [Authorial experimentation in 20th-century English-language prose]. Lviv: PAIS [in Ukrainian].
 3. Bekhta, I. A. (2012). Literaturno-khudozhnii tvir u kontseptsii R. Ingarden: skhematyzatsiia ta obiektyvizatsiia [Literary and artistic work in the concept of R. Ingarden: Schematization and objectification]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Inozemni movy"* [Herald of the Ivan Franko National University of Lviv. Series "Foreign Languages"], 19, 24–28.
 4. Bekhta, I. A. (2013). Interpretatyvna vlastyvist naratyvnoi modeli eksperymentalnoho pysma [Interpretative property of the narrative model of experimental writing]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo* [Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philological Sciences. Linguistics], 19(268), 133–140.
 5. Bekhta, I. A., & Melnychuk, O. D. (2021). *Neverbalna komunikatsiia: dyskursna dynamika tekstovoho kontseptu* [Nonverbal communication: Discursive dynamics of the textual concept]. Lviv, Rivne: Volynski Oberehy [in Ukrainian].
 6. Melnychuk, O. (2023). *Konstanty dosvidu neverbal'noho v anhlomovnomu khudozhn'omu dyskursi: Monohrafiia* [Constants of Nonverbal Experience in English-Language Fictional Discourse: A Monograph]. Волинські Обереги [in Ukrainian].
 7. Bekhta, I., Melnychuk, O., Dilai, I., & Tatarovska, O. (2025, May 15-16). Computational approaches to semantic frame modeling: Frequencies and statistical analysis of nonverbal experience in war fiction. In *Computational Linguistics Workshop at the 9th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (CoLInS-2025)* (Vol. 3976). Kharkiv, Ukraine.
 8. Caracciolo, M. (2014). *The experientiality of narrative: An enactivist approach*. De Gruyter.
 9. Fludernik, M. (1996). *Towards a natural narratology*. Routledge.
 10. Fludernik, M. (2009). *An introduction to narratology*. Routledge.
 11. Herman, D. (2002). *Story logic: Problems and possibilities of narrative*. University of Nebraska Press.
 12. Herman, D. (2014). *Cognitive narratology*. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid, & J. Schönert (Eds.), *Handbook of narratology* (pp. 30–43). Walter de Gruyter.
 13. Ingarden, R. (1973a). *The literary work of art: An investigation on the borderlines of ontology, logic, and theory of literature* (G. G. Grabowicz, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1931)
 14. Ingarden, R. (1973b). *The cognition of the literary work of art* (R. A. Crowley & K. R. Olson, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1937)
 15. Jahn, M. (1997). Frames, preferences, and the reading of third-person narratives: Towards a cognitive narratology. *Poetics Today*, 18(4), 441–468.
 16. Köhler, R., Altmann, G. & Piotrowski, R. (2005). *Quantitative Linguistik / Quantitative Linguistics: Ein internationales Handbuch*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110155785>
 17. Köhler, R. (1986). *Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik*. Bochum, Germany: N. Brockmeyer.
 18. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago Univ. Press.
 19. Matsumoto, D. (Ed.). (2009). *The Cambridge dictionary of psychology*. Cambridge University Press.
 20. Meister, J. C. (2009). *Narratology*. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid, & J. Schönert (Eds.), *Handbook*

- of narratology (pp. 329–350). Walter de Gruyter.
21. Nünning, A. (2007). Erzähltheorie. In K. Weimar et al. (Eds.), *Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft* (Bd. 1, pp. 513–517). De Gruyter.
 22. Pääkkönen, J. (2021). Data do not speak for themselves: Interpretation and model selection in unsupervised automated text analysis. In A. Licastro & B. Miller (Eds.), *Composition and big data* (pp. 245–261). University of Pittsburgh Press.
 23. Prihodko, A. (2018). *Category of evaluation as the object of linguistics: prospects of communication aspects of study*. *Odessa linguistic journal*, 11, 64-70.
 24. Prihodko, A., & Prykhodchenko, O. (2018). *Frame modeling of the concepts of LIFE and DEATH in the English Gothic worldview*. *Lege Artis-Language Yesterday Today Tomorrow*, 3(2), 164-203.
 25. Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In E. Rosch & B. B. Lloyd (Eds.), *Cognition and categorization* (pp. 27–48). Lawrence Erlbaum.
 26. Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics: Vol. 2. Typology and process in concept structuring*. MIT Press.
 27. Zunshine, L. (2006). *Why we read fiction: Theory of mind and the novel*. The Ohio State University Press.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

28. Barnes, J. (2011). *The sense of an ending*. Alfred A. Knopf.

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026